

WSPOMNIENIA

Zdzisław Dembowski 1925–2005

W dniu 25.09.2005 r. na Krecie, w czasie urlopu wypoczynkowego spędzanego w gronie przyjaciół, zmarł w wieku 80 lat dr inż. Zdzisław Dembowski. Pochodził On z rodziny krakowsko-śląskiej, lecz wedle miejsca urodzenia był góraliem, gdyż nieoczekiwanie przyszedł na świat w Zakopanem. Okres nauki i okupacji hitlerowskiej przetrwał w Krakowie. Tu od czerwca 1943 r. do stycznia 1945 r. był szeregowym żołnierzem Armii Krajowej. Po zakończeniu działań wojennych i reaktywowaniu Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w 1946 r. rozpoczął studia na Wydziale Geologiczno-Mierniczym tej uczelni, które ukończył w 1951 r., uzyskując stopień magistra inżyniera geologa górniczego.

Będąc już mężem i ojcem szukał możliwości zapewnienia żonie i dzieciom godnych warunków życia, co było powodem wyjazdu wraz z rodziną na Górną Śląsk. Jego pierwszym miejscem pracy była Kopalnia Węgla Kamiennego Ziemowit w Łędzinach, w której pracował w latach 1952–1953 na stanowisku geologa górniczego. W tym czasie na potrzeby górnictwa węglowego rozpoczęło działalność Biuro Dokumentacji Geologicznych w Katowicach, w którym Z. Dembowski został w 1953 r. zatrudniony na stanowisku geologa dokumentatora pełniącego funkcję kierownika Działu Dokumentacji. To On spowodował, że ten dział przez wiele lat był jedynym w Polsce wykonującym dokumentację geologiczną złóż węgla kamiennego w kategoriach przemysłowych.

W drugiej połowie 1958 r. Z. Dembowski rozpoczął pracę w Instytucie Geologicznym. Intensywnie rozwijały się wówczas w Polsce badania geologiczne, a w szczególności w regionie śląsko-krakowskim — dokumentowano złoża węgla kamiennego, wykonywano *Szczegółową mapę geologiczną Polski w skali 1 : 50 000*, badano mineralizację Zn-Pb, a także budowę geologiczną starszego paleozoiku i mezozoiku północno-wschodniego obrzeżenia Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. Tak szeroki zakres prac, skoncentrowany głównie w Państwowym Instytucie Geologicznym, a dokładniej w Stacji Terenowej IG w Czeladzi, wymusił na władzach instytutu zmianę struktury i zakresu działania stacji. To zadanie postawiono przed Zdzisławem Dembowskim. W 1960 r. Stację Terenową Instytutu Geologicznego przeniesiono do nowego budynku w Sosnowcu. Jej kierownikiem mianowano Zdzisława Dembowskiego. Dzięki Jego działaniom do instytutu w Sosnowcu przyjęto wielu znakomitych geologów różnych specjalności, którzy pod Jego kierunkiem zdołali wykonać liczne zadania geologiczno-złożowe, hydrogeologiczne i kartograficzne oraz badania podstawowe: stratygraficzne, paleontologiczne i petrograficzne.

Z. Dembowski był inicjatorem badań sedymentologicznych utworów karbonu GZW, uwieńczonych w 1964 r. uzyskaniem stopnia doktora nauk przyrodniczych na podstawie pracy pt. *Rozwój i wykształcenie warstw libiąskich w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym*, wykonanej pod kierunkiem prof. S. Doktorowicza-Hrebnińskiego (patrona Oddziału Górnośląskiego PIG). Był też inicjatorem poszuki-

wań złóż węgla w regionach górnośląskim i lubelskim. To On był współautorem projektu wierceń między Hrubieszowem a Radzyniem Podlaskim, którego celem było określenie zasięgu węglonośnej formacji karbońskiej w regionie lubelskim. To On z zespołem opracował: identyfikację pokładów węgla GZW w 1964 r., monografię karbonu lubelskiego w 1966 r. i monografię karbonu górnośląskiego w 1972 r. W 1972 r. za udokumentowanie w kat C2 pierwszego złoża węgla kamiennego Łęczna w Lubelskim Zagłębiu Węglowym zespół, w skład którego wchodził Zdzisław Dembowski, uzyskał Nagrodę Państwową I stopnia.

Kilka miesięcy później, 01.05.1973 r., dr inż. Zdzisław Dembowski został powołany na stanowisko prezesa Centralnego Urzędu Geologii (CUG), którego siedziba mieściła się w centrum Warszawy przy ulicy Jasnej. W tym dniu został odpowiedzialny za polską geologię. Rozwój badań geologicznych w czasie Jego prezesury był imponujący. Prowadzono drogie prace wiertnicze i prace geofizyczne na setkach kilometrów profili sejsmicznych. Zrealizowano wiele projektów prac prospekcyjnych i dokumentacyjnych. Ich wynikiem było wyznaczenie obszarów perspektywicznych, prognostycznych i złożowych różnych kopalni na terytorium Polski. Do ważniejszych osiągnięć należy zaliczyć rozpoznanie: Lubelskiego Zagłębia Węglowego, w tym obszaru kopalni *Bogdanka*; głębokich poziomów karbonu produktywnego Górnośląskiego Zagłębia Węglowego; obszaru wystąpień boksytów i skał boksytopodobnych między Włodawą a Łukowem, siarki w rejonie lubaczowskim, rud cynkowo-olowiowych w regionie zawierciańskim, rud miedzi w rejonach dolnośląskim i myszkowskim oraz wielu innych złóż kopalni pospolitych o mniejszym

znaczeniu gospodarczym. Oprócz konieczności rozpoznania obszarów złożowych Z. Dembowski widział również konieczność wykonywania strukturalnych badań regionalnych i ponadregionalnych. Jego naukowe podejście do geologii odzwierciedlało się również w badaniach podstawowych. Uważał bowiem, że każdy uzyskany metr rdzenia z otworów badawczych i dokumentacyjnych winien być przebadany pod względem: stratygraficznym, petrograficznym, geologiczno-inżynierskim, jakości kopaliny i hydrogeologicznym. Wyniki wymienionych badań są dostępne w Centralnym Archiwum Geologicznym w PIG w Warszawie. Po zatwierdzeniu dokumentacji geologicznych większość rdzeni została zlikwidowana, głównie ze względu na powtarzalność profili.

Pełnienie obowiązków prezesa Centralnego Urzędu Geologii nie spowodowało odejścia dr. inż. Zdzisława Dembowskiego od nauki. Swoje doświadczenie przekazywał przez ponad dwa lata studentom Wydziału Geologii Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie był zatrudniony na stanowisku profesora kontraktowego. Prowadził także współpracę naukową z Instytutem Geologicznym w Warszawie i Oddziałem Górnośląskim w Sosnowcu, której efektem były *Mapa geologiczna Polski i krajów ościennych w skali 1 : 1 000 000* oraz monografia *Karbon Lubelskiego Zagłębia Węglowego*.

Od początku działalności w CUG dr. inż. Zdzisław Dembowski ciągle dążył do podniesienia rangi geologii w gospodarce krajowej. Jego cel został osiągnięty, ale tylko połowicznie.

W listopadzie 1985 r. odwołano prezesa, zlikwidowano Centralny Urząd Geologii i powołano Ministerstwo

Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych. W 1986 r. dr. inż. Zdzisław Dembowski został służbowo przeniesiony na stanowisko głównego specjalisty ds. geologii i górnictwa w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, która w 1989 r. zmieniła nazwę na Centralny Urząd Planowania, a następnie w 1996 r. na Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, gdzie był zatrudniony do 25.09.2005 r.

Do ostatnich chwil swojego życia oddany był sprawom geologii i górnictwa, w szczególności węglowego. Pozostało Mu jeszcze coś do zrobienia ... Nie zdążył!

Za działalność organizacyjną, naukową i rządową został uhonorowany wieloma odznaczeniami resortowymi i państwowymi, w tym najwyższym honorowym tytułem Generalnego Dyrektora Górnictwa i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Zdzisława Dembowskiego znałem jako człowieka pełnego optymizmu, człowieka z wielkim poczuciem humoru, a według informacji koleżanek i kolegów z Oddziału Górnośląskiego PIG, jako ich bezpośredni szef był bardzo wymagający, ale też sprawiedliwy. Taki też był dla swojej rodziny — był odpowiedzialnym mężem i wzorowym ojcem Jerzego, Marka i przedwczesnie zmarłej córki Anny. Po jej śmierci to On przejął obowiązki opieki i wychowania wnuczki Izabeli.

Tak odszedł do świata zmarłych jeden z wielkich filarów polskiej geologii. Jego ciało zostało złożone w rodzinnym grobie obok żony i córki w kwaterach katolickich cmentarza prawosławnego w Warszawie.

Cześć Jego Pamięci!

Albin Zdanowski